

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SH TIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Миравовски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција, Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions and perspectives : book of abstracts / International scientific conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат, содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference (2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST

Angela MIHAJLOVSKI¹

Abstract

Very often technical problems caused by physical unwillingness of the fingers represent a serious obstacle in the way of many pianists, especially those who devoted their professional education and career to this instrument. "Handcraft" is intellectual preparedness and wide repertoire of compositions, a "tool" is the hand or fingers, which are the only physical contact between the instrument and the pianist. The need for this type of technical exercises is apparent during secondary, and especially in higher education (undergraduate and master's degrees), when the whole creative energy maximum can be directed to exercise the instrument. Carefully applying the substantive elements covered in this paper, a piano student should be mentally aware during exercise how to minimize the bad and irregular exercise habits, to learn how to memorize the text note, plotters and the safest way to gain independence in the detection and resolution of technical problems encountered during the preparation of the composition.

Keywords: technical exercises, memory, musical score.

НЕКОЛУ УПАТСТВА ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПОДГОТОВКА ПРИ ФИЗИЧКИОТ КОНТАКТ ПОМЕГУ ПИЈАНИСТОТ И ИНСТРУМЕНТОТ

Апстракт

Многу често техничките проблеми предизвикани од проблеми со прстите, на многу начини претставуваат сериозна пречка за многу пијанисти, особено на оние кои својата кариера и професионално образование го посветуваат на овој инструмент. „Handcraft“ е интелектуална подготвеност и широк репертоар на композиции, „средство“ се раката или прстите, кои се единствениот физички контакт помеѓу инструментот и пијанистот. Потребата од овој вид на техничка вежба е видлива во текот на средното и особено во текот на факултетското образование, каде целата креативна енергија е насочена кон вежбање на инструментот. Внимателната примена на елементите, презентирани во овој труд, му овозможуваат на студентот по пијано да биде ментално свесен во текот на вежбањето со што ќе ги минимизира лошите или неправилни навики, да научи како да меморира повеќе ноти и да го одбере најбезбедниот начин за да се здобие со независност во изнаоѓањето и решавањето на техничките проблеми кои се јавуваат во текот на подготовката на една композиција

Клучни зборови: технички вежби, меморија, музички поени

1. Менталната контрола и музичката интерпретација

Менталната контрола претставува темел во музичката интерпретација околу кој се надоврзуваат останатите елементи кои ја комплетираат целокупната изведба на делото. Учењето на памет, практикувањето на техничките вежби и стекнувањето на дисциплина при вежбањето се тесно поврзани со менталната контрола, односно без свесно размислување за концептот на вежбање и

¹ Academy of Music, University of "Goce Delcev" Stip, Macedonia, anguklavir@yahoo.com

интерпретација, свирењето ќе биде сведено на физичка дисциплина како: одењето, трчањето и слично. Во подлабока смисла, менталната контрола значи поседување на способност за расудување на одредени ситуации, осмислување на концепт за етапно одработување на задачите, методолошко пристапување кон одредени пијанистички проблеми, како и одржување на дисциплината и истрајноста во вежбањето на еден подолг период. Во многу примери, студентите/учениците кои свират пијано не размислуваат потполно за она што во моментот го вежбаат. Причината за таквата состојба треба да се бара во отсуството од комуникацијата со своето алтер его. Наидувањето на некој технички проблем најчесто се решава со заобиколување на истиот, а акцентот се става на поедноставните делови и фрази каде што пијанистот нема причина да создаде конфликт со своето алтер его бидејќи е општо познато дека човечкиот мозок по природа е мрзелив. Доколку не се поттикне на функционирање, тој останува во една приближно хибернирачка состојба и тенденциозно ги одбегнува новите информации кои му се нудат. Ова е директно поврзано со недостатокот од концентрација при вежбањето, така што се намалува присуството на интелектот и размислувањето, а за сметка на тоа се зголемува механичката инертност и индиферентност. Во тој случај, свирењето не претставува интелектуална дисциплина, туку неконтролирано удирање со прстите по дрвените дирки на пијаното кое трае многу подолг период, понекогаш и со месеци. Многу често во вакви ситуации студентот наидува на препреки и не можејќи соодветно да пронајде одговор за одредената задача, почнува да се сомнева во своите способности и се соочува со психички проблеми. Ваквата состојба на подолг период влијае негативно врз понатамошниот пијанистички развој кај студентот и сè повеќе го оддалечува од инструментот, резултат кој е спротивен од реалните негови очекувања. Затоа присуството на педагогот во вакви ситуации е неопходно бидејќи со постојана контрола на развојот и свирењето на студентот, нема да дозволи истиот да се доведе до стадиум на разочарување и безнадежност. Доколку постои таква состојба, тогаш е потребно да примени соодветен метод за совладување на сите проблеми и да го насочи студентот на правилно вежбање, кое предвидува 100% ментална присутност, размислувајќи за содржината на текстот, стандардната поставеност на прсторедот, мелодиската и хармонската логичност (во хоризонтален и вертикален правец), ритмичката поставеност, како и формалната структура на композицијата. Вклучувањето на овие параметри драстично влијае врз стабилноста и стимулацијата при вежбањето и во голема мера го намалува периодот на усовршување на дадена композиција, а со тоа, секако, се дава поголем простор за создавање на музика, што е и главна цел на вежбањето пијано.

2. Навики на вежбање пијано

Важен сегмент за развојот на еден пијанист се неговите навики на вежбање стекнати во периодот на работа со пијаното. Секако, работните навики се различни кај секој човек и многу се поврзани со неговите карактерни особини. Но, во ова поглавје ќе се задржиме на најчестите навики што се вообичаени, особено кај младите пијанисти кои уште се во фаза на оформување на своето пијанистичко образование.

2.1. Лоши навики, наспроти добри навики на вежбање пијано

Лошите навики на вежбање се најголемиот непријател на секој пијанист, без разлика дали таа навика се манифестира преку моторичните движења или преку менталното размислување. Најчесто како причина за стекнување на лоши навики е стресот, создаден како резултат од неправилното вежбање на одредена композиција. Погрешните навики на вежбање се манифестираат на различни начини и облици како што е вежбањето со двете раце истовремено, механичкото вежбање, континуираното вежбање во брзо темпо, непостојаното вежбање итн.

2.1.1. Занемарување на поединечното вежбање на рацете

Сакајќи да го скрати времето на изработување на композицијата, студентот уште од самиот почеток започнува да ја вежба композицијата со двете раце истовремено и притоа не е во можност детално да го разработи музичкиот материјал и да ги дијагностицира сите проблеми (текстуални и технички). Иако се свесни за неуспехот при интерпретирањето на делото, сепак, голем дел од студентите воопшто и не размислуваат да го променат овој начин на работење бидејќи ја користат

инертноста при вежбањето, а употребуваат сосема мал дел од интелектуалниот капацитет. Најдобро решение за соочување со оваа лоша навика е изработувањето на композицијата систематски - прво едната, а потоа другата рака. Не треба да се заборави дека голем број искусни пијанисти се придржуваат кон овој систем на работа бидејќи дава многу подобри резултати.

2.1.2. Механичко вежбање

Многу често за време на вежбањето, студентите (особено оние што се под стрес) ја игнорираат музиката од свирењето на тоновите бидејќи целото внимание е насочено кон учењето на новиот материјал. Тоа значи дека вежбањето се спроведува само од аспект на текст или прсна техника, со механичко удирање со прстите по клавишите во една иста динамика, а се изоставуваат другите компоненти што ја сочинуваат целината на композицијата: динамиката, фразирањето, логичноста во мелодиското движење, хармонскиот став итн. Несвесноста за ваквиот начин на вежбање доаѓа од концептот на размислување дека за начинот на интерпретација сега не е време, туку непосредно пред концертниот настап. Вообичаено, многу покомплицирано е студентот да успее да се слуша самиот себе додека вежба, отколку некој кој го слуша од страна. Па, затоа е потребно многу внимание и посветеност во примената на ваквиот начин на повеќедимензионално размислување при вежбањето.

2.1.3. Континуирано вежбање во брзо темпо

Во подоцнежниот период од изработката на композицијата, кога студентот почнува да чувствува поголема сигурност во изведувањето на делото, кај него се зголемува самодовербата во однос на синхронизацијата на двете раце и маневрирањето на прстите и природно се наметнува потребата од континуирано виртуозно изведување во темпо што е приближно или побрзо од темпото кое е стандардизирано за изведба на истото. Пропорционално, со зголемувањето на брзината на интерпретација на подолг период, се намалува контролата во движењето на прстите и студентот се доведува во ситуација кога не може да си ги објасни причините за оваа појава, која е спротивна од очекувањата. Ваквата состојба помеѓу студентите популарно се нарекува *пресвирување на композицијата* и претставува еден вид утеха на студентот за лошото изведување на делото и охрабрување дека истиот ја достигнал кулминацијата во квалитетот на изведба. Консументи на ваквиот начин на вежбање најчесто се студенти, кои уште од самиот почеток на вежбање се зависни од аудио и видео изведби на делото и кои за кратко време успеваат да го совладаат темпото на интерпретација на истото дело. Спротивно на тоа, напишано правило во пијанистичката интерпретација, поддржано од најголемите светски пијанистички имиња преку пренесувањето на сопствените искуства, е фактот дека во периодот непосредно пред концертно изведување на делото е потребно внимателно и бавно свирење (парцијално или во целина), притоа вклучувајќи ги сите елементи што ја сочинуваат структурата на композицијата, сè до најмалиот изведувачки детаљ. Вежбањето во бавно темпо значително може да помогне за квалитетната изведба на композицијата, но истото тоа вежбање, во раната фаза на изучување на делото, може да предизвика лоша перцепција за тоа дело. Секогаш кога се вежба композицијата, треба да се знае кое е реалното темпо на изведување на истата, па според тоа ќе се постави оптималното темпо при бавно вежбање, кое според некои параметри претставува 1/2 од брзината на изведување. Исто така, треба да се внимава при моториката и движењето на прстите и раката во бавно и брзо темпо. Логично е дека движењата при бавната интерпретација не соодветствуваат со истите движења во побрзо темпо.

3. Учење на композицијата напамет

Пред да образложиме поопширно за учењето на нотниот текст (во продолжение текстот) напамет, неопходно е да ги наведеме неколкуте различни начини на меморирање и значењето на овој процес во целокупниот изглед при интерпретирањето на композицијата. Многу често младите пијанисти во текот на изучувањето на одредена композиција не обрнуваат големо внимание на текстот, напротив, целосно се препуштаат на деталното изучување на техничките препреки и на нивно решавање. Се добива впечаток дека со самото повторување на музичкиот материјал по неколку десетици пати и вежбањето на повлечатливите пасажи, текстот ќе се запамети механички. Но, тоа е само лажно привидение бидејќи селективното учење само на одредени делови од композицијата создаваат празен простор во човековата меморија, а со тоа се нарушува континуитетот при размислувањето на текстот. Многумина не се ни свесни за последиците од погрешното меморирање, па грешките што се создаваат

како резултат на тоа ги толкуваат како моментален пад на концентрацијата или „блокада на мозокот“, секогаш предизвикана од трет фактор (некултурна публика, раштимана жица од пијаното, летање на некој инсект, светлината од фотоапаратот итн.) или едноставно немаат објаснување, или доволно самокритичност да си признаат каде е слабата точка што е вистинскиот причинител за негативната појава. Уште покомплицирана е ситуацијата кога пијанистот е убеден дека нема капацитет да го научи текстот напамет, со изговор дека меморијата му е слаба страна и уште на почетокот е подготвен на бројни грешки и лапсуси при свирењето кои однапред се предвидени. Науката која се занимава стручно со оваа проблематика, за ваквите и слични случаи има сосема друго тврдење и став - секој човек кој поседува просечно ниво на интелигенција е способен да запамети неограничен број на информации, вклучувајќи го и нотниот текст. Спротивно на капацитетот на меморија кај компјутерите, кога со полнењето на информации *размислувањето* станува сè побавно. Кондицијата на размислување кај човечкиот мозок се зголемува паралелно со зголемениот број на информации што се внесуваат во него. На крајот, учењето на музичкиот материјал напамет овозможува многу поголем развој кај човечкиот мозок, што е особено важно за младите пијанисти. Исто така, внесувањето на нови информации влијае врз „подмладувањето“ на мозокот кај повозрасните пијанисти. Начинот на учењето на нотниот текст е индивидуален пристап за секој пијанист, но правилното меморирање е условено од методот што се користи. Постојат повеќе методи на учење на памет.

3.1. Меморија на движење на прстите

Оваа метода на учење на музичкиот текст напамет е најчесто применувана во пијанистичката пракса од причина што е и наједноставна за работење. „Учењето“ на текстот се остварува по пат на постојано повторување на некоја фраза или на цела композиција, најчесто со двете раце заедно, и на тој начин се стекнува мислење дека содржината се запомнува самата по себе. Праксата покажува дека текстот мемориран преку овој метод на работа за многу кратко време исчезнува од човечката меморија и по одреден период се добива впечаток дека истата содржина е, речиси, непозната. Движењето на раката и на прстите станува рефлекс регистриран од сетилото за вид, а размислувањето околу текстот станува моторика, поддржана од звукот на мелодиската линија што пасивно поминува преку сетилото за слух. Резултатите од учењето на текстот преку овој метод се разочарувачки лоши, од причина што процесот на изучување не поминува преку центрите на човечкиот мозок (не постои интелектуално оптоварување), туку станува збор за движења предизвикани од рефлекс и моторика (движења слични на пешачењето, трчањето, возењето велосипед, пливањето итн.). Интерпретацијата на музичкиот материјал според овој метод е во ред сè до моментот кога пијанистот ќе почне да размислува за содржината на делото што го свира, како и за начинот на кој го прави тоа. Во тој случај не станува збор за недостаток на концентрација или замор, туку причина за погрешното свирење на текстот може да бидат безброј фактори како што се: промена на просторија и инструмент, присуство на други лица за време на интерпретацијата, па дури и најмал шум - може да предизвика застој и безизлезна ситуација што, секако, остава впечатливи траги во сеќавањата кај пијанистот. За жал, кога овие непријатни ситуации ќе се повторат неколку пати, несомнено предизвикуваат страв, несигурност, ја намалуваат самодовербата кај изведувачот и со текот на времето сè повеќе го оддалечуваат од сцената и од јавните настапи, кои во периодот на образование се неизбежен сегмент од пијанистичката професија. Затоа, секогаш се препорачува да се изучуваат движењата на прстите и на рацете, но поединечно, бидејќи кога свират двете раце истовремено, наредбата се упатува од двете хемисфери на човечкиот мозок, а при свирењето на едната рака, наредбата доаѓа само од едната хемисфера и на тој начин информацијата многу поедноставно и детално се обработува. Кога пијанистот ќе биде во можност да го отсвири напамет материјалот од двете раце, но поединечно, тогаш може да биде сигурен дека и при заедничкото свирење текстот ќе биде точен.

3.2. Музичка меморија

Чест случај во пијанистичката пракса е меморирањето на текстот преку следење на мелодиската линија, во голема мера искористувајќи ја музикалноста. Овој метод најчесто се практикува кај студентите/учениците кои имаат високо ниво на музички слух и имаат способност за импровизација при свирењето. Изучувањето на текстот е по пат на тивко потпевнување на мелодијата за време на свирењето, без темелно усвојување на деталите и разликите во текстот на различните делови од

композицијата (мелодијата во експозицијата и репризата). Ваквиот начин на меморирање е корисен само кога пристапот кон мелодијата кај двете раце ќе биде сериозно анализиран од аспект на сите познавања (теоретски и практични) од музичките дисциплини како што се: хармонијата, солфеџот и полифонијата, надополнети од нивото на музичка зрелост на самиот пијанист.

3.3. Меморија по слики (текстуална меморија)

Овој метод на меморирање на текстот е најретко употребуван од страна на младите пијанисти. За да се практикува овој метод, е потребна сериозна ментална дисциплина и континуитет во учењето на музичкиот материјал на одреден временски период, бидејќи за време на вежбањето од нив се бара висока концентрација и активна употреба на интелектуалниот капацитет. Поради тие причини многу млади пијанисти, особено оние кои имаат голема способност на течно интерпретирање на музичкиот материјал, ваквиот начин на учење го сметаат за непотребен и бескорисен, но за разлика од методот на меморија на движење на прстите, начинот на внесување на информации преку текстуалното меморирање претставува трајно зачувување на музичката содржина. Причината за таквото ефикасно меморирање е, пред сè, ажурирањето на центрите за движење во човечкиот мозок и нивно регулирање преку користење на алгоритмиката во неколку фази.

3.3.1. Запознавање со содржината и текстот

На самиот почеток на учењето на текстот преку овој метод, најнапред се расчитува музичкиот материјал, непосредно запознавајќи се со содржината на текстот. Се прави анализа на тоналитетите во кои се движи мелодијата, на музичката форма, се утврдува темпото и евентуалните негови промени во текот на изведувањето, ритмичката застапеност во композицијата, хоризонталната и вертикалната содржина на текстот, динамичките движења, се утврдува и поставува техничка дикција, како и можноста за употреба на педализација при свирењето на делото. Откако ќе се изанализираат сите овие изведувачки компоненти, пијанистот веќе има одредена конкретна слика за тоа дело и може да започне со внесување на информации во својата ментална меморија со помош на концепт потребен за систематско изучување на текстот.

3.3.2. Внесување и запомнување на текстот

Внесувањето и зачувувањето на текстот во менталната меморија е мошне сложен и специфичен интелектуален процес, со оглед на тоа што една композиција содржи многу информации од различен карактер што треба да се зачуваат во меморијата за време на интерпретацијата на тоа дело. При овој процес е неопходна активна посветеност на сите поединечни аспекти и нивна меѓусебна корелација, со цел полесно прифаќање на содржината на текстот. За да го примениме и во пракса, како пример ќе го земеме првиот став од сонатата бр. 9 од Волфганг Амадеус Моцарт во Д - дур, К 311/284с, при што ќе ги објасниме постапките на запомнување на текстот за најкраток временски интервал, но истовремено - ефикасно и трајно зачувување во нашата меморија. Пред почетокот на вежбањето, веќе запознати со нивото на сложеност на текстот, препорачливо е да се направи план и проекција за дневна, неделна, па дури и месечна работа на зададената композиција. Како што нагласивме и претходно (во поглавјето 3.1.) многу поефикасен начин на меморирање е кога тоа се прави поединечно – прво едната, а потоа другата рака, па затоа предмет на анализа ќе ни биде прво содржината што се изведува со десната рака. Запомнувањето на текстот се реализира по пат на поставување на прашање, а потоа пронаоѓање и давање на одговор на тоа прашање, односно водење дијалог самиот со себе.

3.3.3. Утврдување и трајно зачувување на внесената содржина

Откако претпоставената музичка содржина ќе се внесе во нашата меморија по пат на силна ментална присутност користејќи алгоритмички методи и начини, неопходен е процес на утврдување и трајно зачувување на претходно внесената содржина. Изведувачот ја прави генералната проверка на текстот на начин што предвидува точна и течна интерпретација на музичката содржина без присуство на каков било нотен материјал пред себе, а за време на свирењето мислата секогаш да биде пред прстите. Утврдувањето на внесениот музички материјал е неопходен процес, особено во периодот пред првото јавно изведување на делото бидејќи студентот нема сериозна претстава за тоа како ќе се

однесува на сцената, свирејќи нешто што неговиот мозок дотогаш го нема регистрирано како реакција. За поавтентично доловување на целиот тој процес и опипување на дразбите што би произлегле од првото јавно претставување со делото, изведувачот го применува методот на свирење на замислена клавијатура (тоа може да биде капакот од клавирот или која било рамна површина на која ќе има простор за движењето на рацете и прстите). На тој начин изведувачот нема визуелна претстава пред себе за релјефната поставеност на прстите во клавијатурата, туку целосната содржина ја изведува со помош на својата имагинација. Во прв момент ваквиот начин на изведба изгледа невозможен од причина што нема да можат да се отсвират повеќе од 3-4 такта. Но, доколку упорно се работи на оваа проблематика и се успее да се отсвири композицијата во релативно бавно темпо, при свирењето на клавијатурата, визуелната слика поткрепена од имагинативната слика, ќе создадат сигурност и перфекционалност при изведбата на текстот и во многу побрзо темпо.

Заклучок

Применувајќи ги внимателно содржинските елементи кои се опфатени во оваа скрипта, студентот по пијано треба да биде ментално свесен за време не вежбањето, да ги сведе на минимум лошите и неправилни навики на вежбање, да научи како да го меморира нотниот текст на најсигурен начин и да стекне самостојност при откривањето и решавањето на техничките проблеми на кои наидува за време на изработувањето на композицијата. Соединувањето на сите овие елементи во секојдневното вежбање треба кај студентот да создаде психолошка смиреност и ментална цврстина која ќе му овозможи справување со сите проблеми во делото и ќе помогне да истрае и да одолее дури и на најголемите искушенија при вежбањето на подолг временски период.

Користена литература

- Cortot, A. (1928). *Principes Rationnels de la Technique Pianistique*, Ed. Salabert, Paris.
- Gat, J. (1974). *The Technique of Piano Playing*. Trans. Istvan Kleszky. London: Collet's.
- Glen, Coote, Darryl (1989). *The Influences of Alfred Cortot on the Performance, Teaching and Research-editing of Piano Music from the Romantic Era*. Faculty of Music at the University of Melbourne.
- Taylor, Caren M. Cortot, A. (1988) *His Interpretative art and Teachings*. Indiana University.
- Taylor Gobet, F. (1998). *Expert memory: A comparison of four theories*. *Cogniti*
- Taylor Dubal, David. (1997). *Reflections from the Keyboard: The World of the Concert Pianist*. New York: Schirmer,